

Η χρήση ουσιών και αλκοόλ στην εφηβεία

Αννα Τσιμπουκλή, PhD
Εκπαιδευτική Ψυχολόγος
Επίκουρη Καθηγήτρια,
ΕΚΠΑ

.

Επιδημιολογικές μελέτες

Γνωρίζουμε ελάχιστα για τον αριθμό των εφήβων που κάνουν χρήση ουσιών και ιδιαιτέρως αλκοόλ

Οι περισσότεροι δείκτες είναι έμμεσοι και προέρχονται από **μελέτες** που στηρίζονται σχεδόν αποκλειστικά στον μαθητικό πληθυσμό.

Αρκετοί έφηβοι χρήστες που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο και ήδη ζουν στο περιθώριο δεν είναι καταγεγραμμένοι.

Ορισμός της χρήσης στην εφηβεία

***`χημικά
εξαρτημένη'
συμπεριφορά,***

***`αλκοολισμός' και
`τοξικοεξάρτηση'
στους ενήλικες.***

Χρήση αλκοόλ/ουσιών-κατηγορίες

Μη-χρήση: Όταν το άτομο δεν χρησιμοποιεί αλκοόλ ή άλλες ουσίες συστηματικά, μόνο περιστασιακά παρουσία φίλων ή μελών της οικογένειας και δεν σκέφτεται να διακόψει αυτού του είδους τη χρήση.

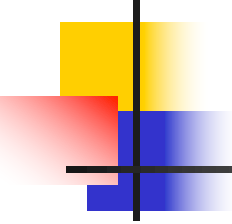
Περιστασιακή χρήση: Όταν το άτομο καταναλώνει αλκοόλ μόνο σε οικογενειακές συγκεντρώσεις ή άλλες γιορτές για καθαρά κοινωνικούς λόγους και κάνει ελαφρά μόνο χρήση.

Χρήση αλκοόλ/ουσιών- συνέχεια:

Περιστασιακή χρήση (για ψυχαγωγικούς λόγους):
Όταν το άτομο πίνει με φίλους σε κοινωνικές περιστάσεις κυρίως το Σαββατοκύριακο.

Συστηματική χρήση: Όταν το άτομο καταναλώνει αλκοόλ ως αντίδραση στη ψυχολογική πίεση που αισθάνεται ή ως τρόπο αντιμετώπισης της ψυχολογικής πίεσης. Πίνει μόνο ή με παρέες ή με την οικογένεια σε συστηματική βάση.

Εξάρτηση: Όταν το άτομο είναι εθισμένο, εξαρτημένο κάνει χρήση αλκοόλ μόνο ή με φίλους σε συχνή βάση και περισσότερες από μια φορές την εβδομάδα.

Εφηβεία -τέσσερις κατηγορίες χρήσης:

Ψυχαγωγική χρήση κυρίως αμφεταμινών και έκσταση στη διάρκεια του Σαββατοκύριακου και σε μεγάλες χορευτικές εκδηλώσεις.

Πειραματική χρήση κυρίως κάνναβης που επιτρέπει να διατηρηθεί ένα επίπεδο λειτουργικότητας στο σχολείο ή στη δουλειά.

Ομάδες υψηλού κινδύνου στις οποίες περιλαμβάνονται εθνικές μειονότητες, κοινωνικά στερημένοι, άστεγοι νέοι, νέοι σε σωφρονιστικά ιδρύματα και νέοι παραβάτες του νόμου περί ναρκωτικών.

Συστηματική χρήση ναρκωτικών που αφορά την ενδοφλέβια ή μακροχρόνια/τακτική χρήση οπιούχων, κοκαΐνης και/ή αμφεταμινών. Η κατηγορία αυτή εμφανίζεται να έχει χαμηλότερα ποσοστά στην εφηβεία σε σχέση με την ενήλικη ζωή

Στοιχεία ESPAD

Συγκριτική μελέτη για τη χρήση καπνού, αλκοόλ και άλλων ναρκωτικών σε 100.000 μαθητές της Ευρώπης ηλικίας 15-16 ετών.

Αύξηση στην επικράτηση της χρήσης όλων των παράνομων ουσιών, με πιο διαδεδομένη παράνομη ουσία σε μαθητές ηλικίας 15-16 ετών την κάνναβη.

Σουηδία και στη Πορτογαλία το 8% των μαθητών ηλικίας 15-16 ετών δήλωσε ότι δοκίμασε κάνναβη τουλάχιστον μια φορά στη ζωή του, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο έφτασε στο 35%.

ESPAD (2019)-ΕΥΚΟΛΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ

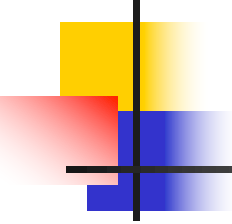

■ ΕΛΛΑΔΑ

- Τσιγάρα -65%
- Αλκοόλ-91%
- Κάνναβη-28%
- Έκστασι-9.5%
- Αμφεταμίνες-7.2%
- Μεθαμφεταμίνες-6.2%
- Κοκαΐνη-14%
- Κρακ-

■ ΕΥΡΩΠΗ

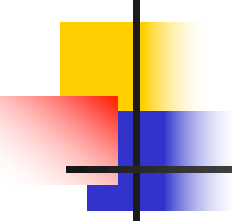
- Τσιγάρα-60%
- Αλκοόλ-78%
- Κάνναβη-32%
- Έκστασι-14%
- Αμφεταμίνες-10%
- Μεθαμφεταμίνες-8.5%
- Κοκαΐνη-13%
- Κρακ-8.1%

Πρώιμη Έναρξη της χρήσης ουσιών

- Τσιγάρα-10%
- Αλκοόλ-31%
- Μέθη-10.5%
- Κάνναβη-1.2%

- Τσιγάρα-18%
- Αλκοόλ-33%
- Μέθη-6.7%
- Κάνναβη-2.4%

Διαχρονική χρήση

- ΕΛΛΑΔΑ

- Τσιγάρα-32%

- Αλκοόλ-89%

- Κάνναβη-9.4%

- Παράνομες
Ουσίες-1.5%

- ΕΥΡΩΠΗ

- Τσιγάρα-41%

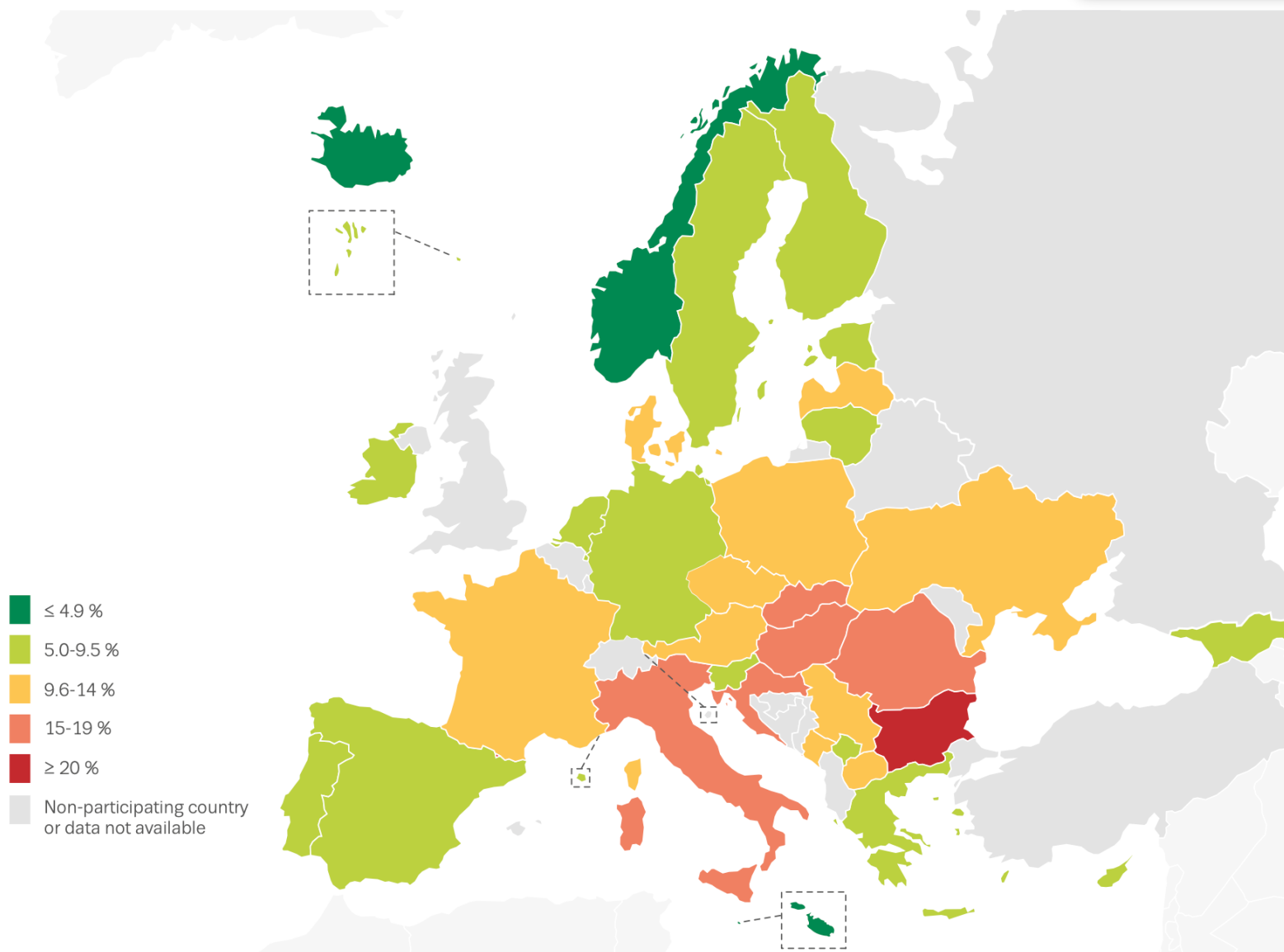
- Αλκοόλ-79%

- Κάνναβη-17%

- Παράνομες
Ουσίες-1.9%

Figure 1a. Daily cigarette use: prevalence in the last 30 days (percentage)

Εγκυκλοπαιδεία

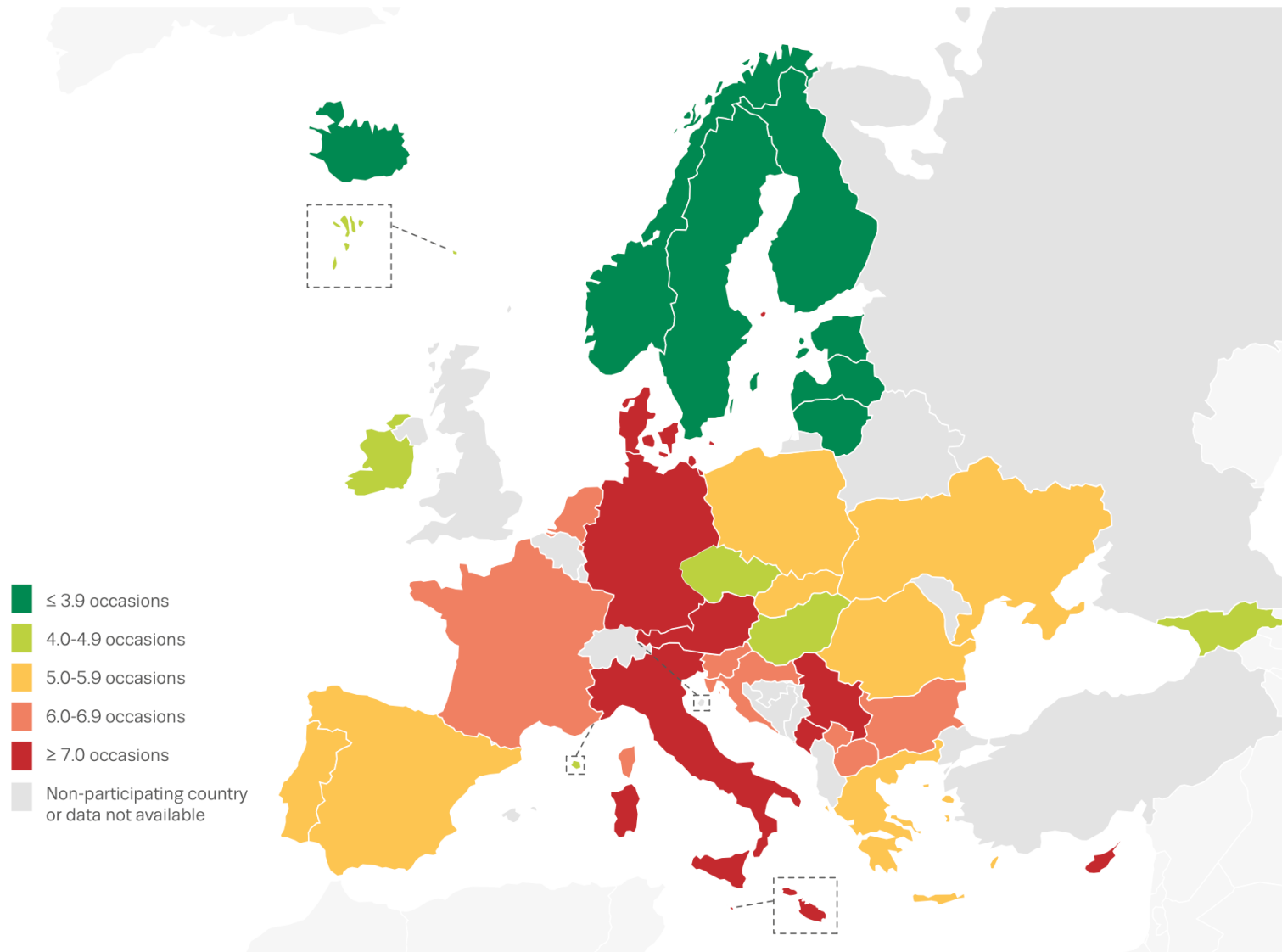

Figure 6a. Prevalence of heavy episodic drinking (five or more drinks on one occasion; one drink contains approximately 2 centilitres of ethanol) at least once in the last 30 days (percentage)

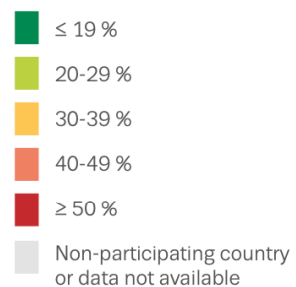

Figure 7a. Prevalence of cannabis use in the last 30 days (percentage)

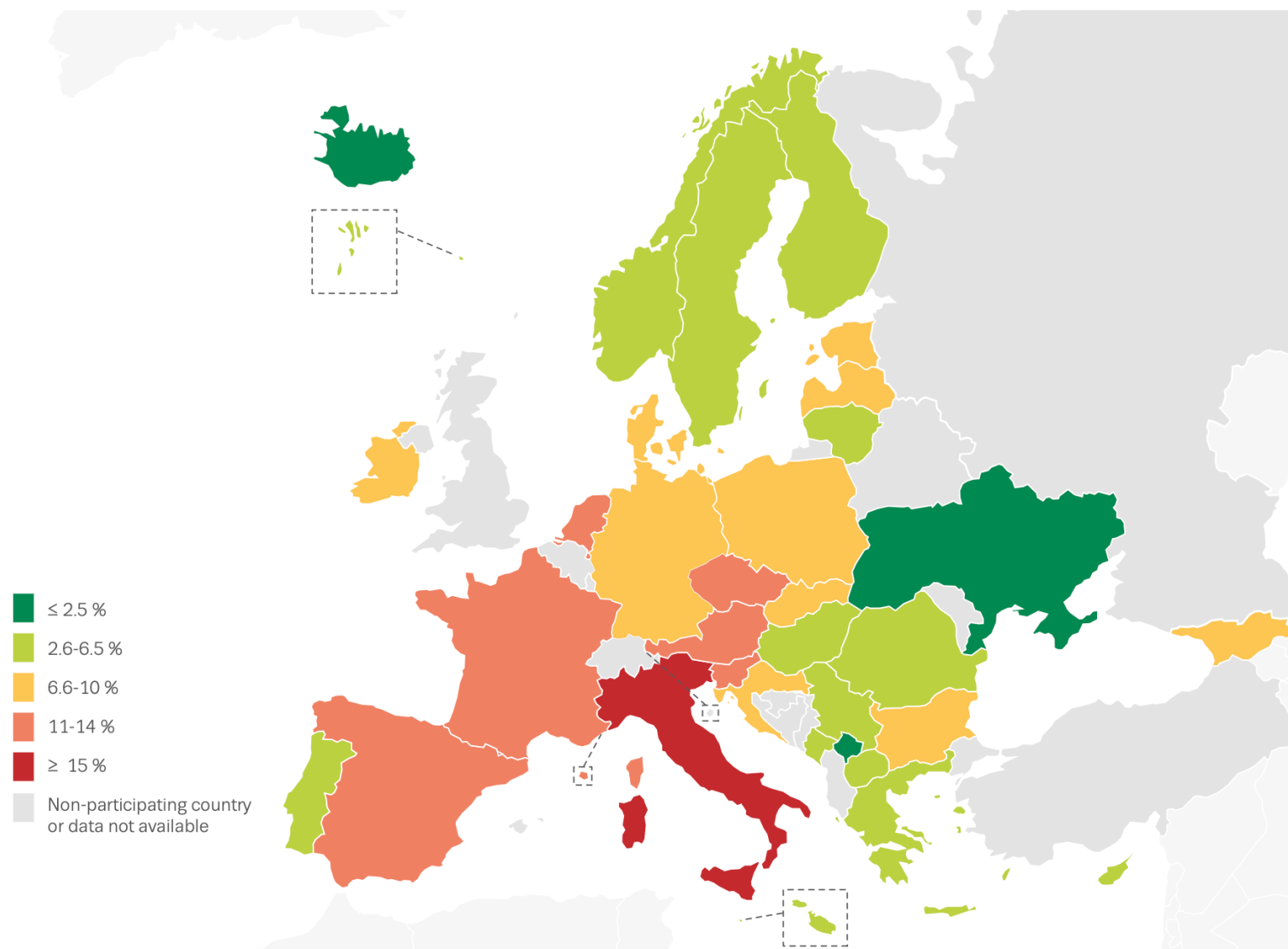
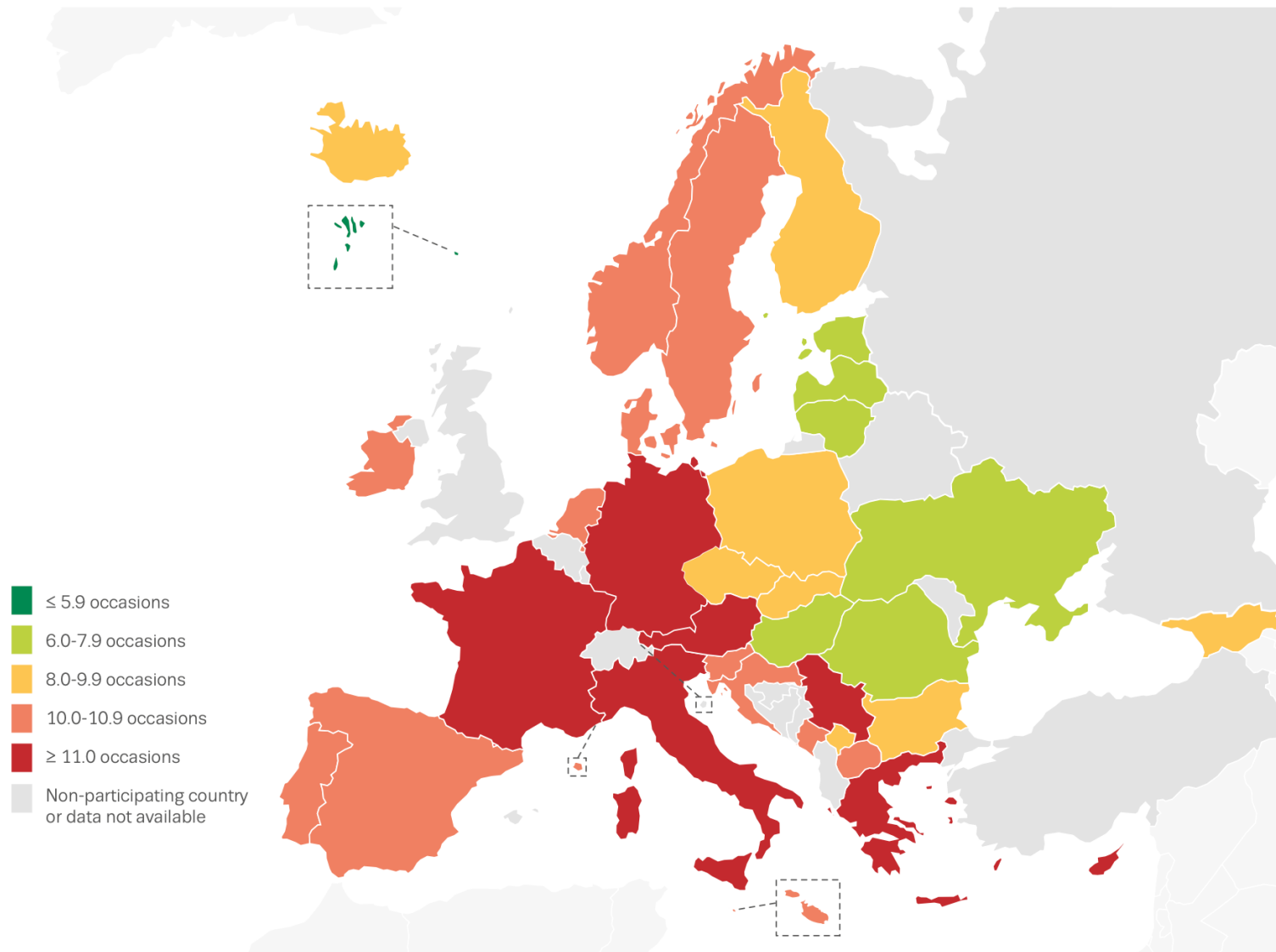

Figure 8a. Frequency of cannabis use in the last 12 months (mean number of occasions among users)

Αλκοόλ

- **πύλη εισόδου** στη χρήση άλλων ουσιών.
- Οι προσδοκίες των ατόμων από τα αποτελέσματα της χρήσης αλκοόλ είναι θετικές καθώς και και συνήθως έχουν διαμορφωθεί πολύ πριν από την έναρξη της χρήσης
- Οι προσδοκίες αυτές αποτελούν παράγοντα πρόβλεψης των τρόπων χρήσης, της μακροχρόνιας χρήσης και της ανάπτυξης προβληματικής χρήσης στην εφηβεία.

Ιδιότητες του αλκοόλ

- διευκολύνει τις κοινωνικές σχέσεις,
- η έναρξη χρήσης γίνεται νωρίς,
- τα ποσοστά έκθεσης είναι σήμερα ιδιαίτερα υψηλά
- αυξάνεται όλο και περισσότερο η διαθεσιμότητα τους
- Οι μηχανισμοί που λειτουργούν στη διαδικασία μετάβασης από τη μια ουσία στην επόμενη είναι ακόμη άγνωστοι.
- Συνήθως μεσολαβεί ένα διάστημα περίπου πέντε ετών από την έναρξη της χρήσης οποιασδήποτε ουσίας μέχρι τη συστηματική χρήση παράνομων ουσιών

Αιτίες

- Η συνεχής έκθεση φαίνεται να οδηγεί σε συχνή επαφή με ένα περιβάλλον χρήσης στο οποίο εκφράζονται στάσεις και απόψεις φιλικές προς τη χρήση.
- Η έκθεση δεν αποτελεί όμως από μόνη της εξήγηση του φαινομένου.
- Σχεδόν όλοι οι συστηματικοί χρήστες παράνομων ουσιών έκαναν χρήση αλκοόλ και κάνναβης κατά την έναρξη της χρήσης,
- ωστόσο δεν καταλήγουν όλοι όσοι κάνουν χρήση αλκοόλ και κάνναβης στη χρήση άλλων ουσιών.
- Οι παράγοντες που οδηγούν σε αυτού του είδους τη χρήση είναι πολλοί και διαφορετικοί για κάθε άτομο και οι ρίζες τους θα πρέπει να αναζητηθούν στην πρώτη παιδική ηλικία.

Ο ρόλος της οικογένειας

Ο κίνδυνος για την εμφάνιση της χρήσης ουσιών στην εφηβεία αυξάνει σημαντικά κυρίως μέσω της μάθησης και μίμησης οικογενειακών και κοινωνικών προτύπων και πρακτικών

ο βαθμός έκθεσης των παιδιών στη χρήση αλκοόλ στο οικογενειακό περιβάλλον σχετίζεται με την εμφάνιση προβλημάτων χρήσης αλκοόλ στη ζωή αργότερα

Οικογένειες με χρήση

Η χρήση ουσιών
συνεισφέρει στη
διατήρηση της
οικογενειακής συνοχής
και ισορροπίας

η οικογένεια αδυνατεί
να την αναγνωρίσει και
να την αποβάλλει ως
προβληματική.

Οικογένειες με χρήση

τα παιδιά αυτά συνήθως υιοθετούν ένα από τους παρακάτω
ρόλους στην οικογένεια:

- α) του υπεύθυνου παιδιού,
- β) του ειρηνοποιού,
- γ) του προσαρμοστικού και
- δ) της 'εκδραμάτισης' (*Εκδραμάτιση είναι η αντίδραση κατά την οποία το άτομο προκειμένου να μειώσει το άγχος ή άλλα δυσάρεστα συναισθήματα που βιώνει, τα εκφράζει φανερά στη συμπεριφορά του μη μπορώντας να διαλογιστεί και να συζητήσει πάνω σε αυτά*).

Οικογένειες με χρήση

Οικογένειες στις οποίες ο σύζυγος κάνει χρήση είναι κατά κύριο λόγο μητριαρχικές

Στις οικογένειες αυτές η χρήση επιτρέπει στον άντρα να αναλάβει κυριαρχικό ρόλο

Δυσλειτουργικές
οικογένειες

ζωή χαοτική,

απρόβλεπτη,

τυχαία και ασυνεπής και

σχέσεις των γονέων
δυσλειτουργικές.

Διαστάσεις

Οι βασικές διαστάσεις που οδηγούν στον χαρακτηρισμό μιας οικογένειας ως λειτουργική ή δυσλειτουργική είναι

1. η 'συνοχή' και
2. η 'ικανότητα προσαρμογής'.

Η 'συνοχή' ορίζεται ως ο συναισθηματικός δεσμός που έχει αναπτυχθεί ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας.

Η 'συνοχή' καθορίζει το βαθμό στον οποίο κάθε μέλος της οικογένειας βιώνει την ατομική του αυτονομία μέσα στο οικογενειακό σύστημα (Olson et. al.,1985).

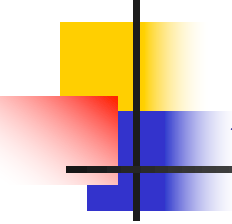
Διαστάσεις

Η ικανότητα προσαρμογής ορίζεται ως η ικανότητα του οικογενειακού συστήματος να αλλάζει τις δομές ισχύος, τις σχέσεις των ρόλων και τους κανόνες των σχέσεων μέσα στην οικογένεια αντιδρώντας σε αναπτυξιακές πιέσεις

Οικογένειες με εφήβους λειτουργούν καλύτερα όταν είναι ισορροπημένες στις δυο διαστάσεις της συνοχής και της ικανότητας προσαρμογής.

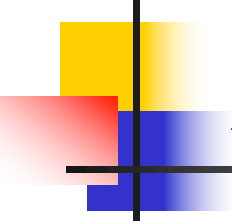
Μοντέλο Κυκλικής Πολυπλοκότητας

- Αναγνωρίζει τέσσερα επίπεδα οικογενειακής συνοχής (αποξενωμένη, σε διάσταση, συνδεδεμένη και παγιδευμένη) και
- Τέσσερα επίπεδα ικανότητας προσαρμογής (άκαμπτη, δομημένη, ευέλικτη και χαοτική).
- Ο συνδυασμός των δυο επιπέδων καταλήγει στη δημιουργία δεκάξι τύπων οικογενειών.
- Σε κάθε διάσταση, τα ισορροπημένα επίπεδα είναι τα πλέον κατάλληλα για την υγιή λειτουργία της οικογένειας και
- Τα ακραία, με το πέρασμα του χρόνου, τα πλέον προβληματικά για τα ζευγάρια και τις οικογένειες.

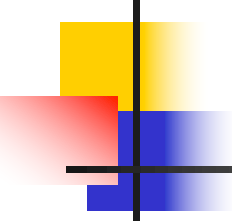
Μοντέλο Κυκλικής Πολυπλοκότητας

- Οι ακραίες και στις δυο διαστάσεις οικογένειες έχουν την τάση σε σχέση με τις ισορροπημένες οικογένειες να αντιμετωπίζουν περισσότερες αναπτυξιακές δυσκολίες και προβλήματα στη διαχείριση των κρίσεων
- Η αποξένωση στην οικογένεια όπως και η υπερβολική συνοχή που αποτρέπει την αυτονομία μπορεί να διαιωνίσουν ένα πρόβλημα.
- Όταν η οικογένεια γίνεται υπερπροστατευτική, παρεμβατική και ‘θυσιάζεται’ για τα μέλη της, τότε αποθαρρύνει την αυτονομία και την προσωπική ευθύνη για την φροντίδα του εαυτού.

Μοντέλο Κυκλικής Πολυπλοκότητας

- Οι οικογενειακές συγκρούσεις αποτελούν σημαντικό παράγοντα πρόβλεψης της χρήσης ουσιών στην εφηβεία.
- Η εικόνα που έχουν οι έφηβοι για το επίπεδο ισορροπίας στην οικογένεια τους διαφέρει συχνά από αυτή των γονέων τους.
- Οι έφηβοι έχουν την τάση να αντιλαμβάνονται εντονότερα την οικογενειακή δυσλειτουργία σε σχέση με τους γονείς.

Τύποι οικογενειών

- **Ισορροπημένη:** Ευέλικτη σε διάσταση, Ευέλικτη συνδεδεμένη, Δομικά σε διάσταση, δομικά συνδεδεμένη,
- **Μεσαία:** Χαοτική συνδεδεμένη, Χαοτική σε διάσταση, Ευέλικτη σε διάσταση, Ευέλικτη αποξενωμένη, Δομικά παγιδευμένη, Δομικά αποξενωμένη, Ακαμπτη σε διάσταση, Ακαμπτη συνδεδεμένη
- **Ακραία:** Χαοτική αποξενωμένη, Χαοτική παγιδευμένη, Ακαμπτη αποξενωμένη και Ακαμπτη παγιδευμένη

Σύγκριση

Οι χημικά εξαρτημένες οικογένειες εμφανίζονται πιο ακραίες από τις μη-εξαρτημένες :

1. το 32% των εξαρτημένων οικογενειών δείχνει να είναι λειτουργικό σε αντίθεση με

Συμπεράσματα

το οικογενειακό περιβάλλον παίζει καθοριστικό ρόλο στην έναρξη της χρήσης ουσιών στην εφηβεία.

Η πρόληψη της χρήσης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη στήριξη που παρέχει η οικογένεια στον έφηβο.

Η έλλειψη κοινωνικής στήριξης

οι οικογενειακές συγκρούσεις,

η κοινωνική απομόνωση και

η γονική αμέλεια συνεισφέρουν στην εμφάνιση της κατάχρησης αλκοόλ και άλλων ψυχοτρόπων ουσιών στην εφηβεία.